

Suomen Palomiesliitto SPAL ry antaa sisäministeriölle seuraavan lausunnon hallituksen esitysluonnoksesta laiksi pelastustoimen järjestämisestä (hanketunnus: SM061:00/2015):

Suomen Palomiesliitto SPAL ry pitää pelastustoimen järjestämisalakiluonnosta pääsääntöisesti erittäin hyvänä ja onnistuneena. Luonnoksessa on huomioitu erinomaisesti maan hallitusohjelman tavoitteet pelastustoimen osalta. Erityisesti hallitusohjelman tavoitekirjaus:

”pelastustoiminnan ja varautumisen valtakunnallista johtamista, suunnittelua, ohjausta, valvontaa ja koordinoitua vahvistetaan ja parannetaan valtakunnan tason pelastusviranomaisten toimesta”

tuodaan luonnoksessa selkeästi esille. Luonnoksessa on myös huomioitu hyvin sekä pelastustoimeen kohdistetut *Sisäisen turvallisuuden selonteon* tavoitteet että pelastustoimen strategia-asiakirjassa julkaistut tavoitteet.

Pelastustoimi tarvitsee valtakunnallisia ja yhdenmukaisia toimintamalleja. Tämä onnistuu vain, mikäli pelastustoimea johdetaan aidosti ja koordinoitusti yhdestä paikasta eli sisäministeriöstä käsin. Nykyinen pelastuslaki on kyllä mahdollistanut sisäministeriön tehtäväksi pelastustoimen johtamisen ja valvonnan, mutta pelastustoimen pirstaloituneisuus sekä liian monien itsenäisten toimijoiden samanaikainen ja koordinoimaton alueellinen pelastustoimen johtaminen on vaikeuttanut ja osittain jopa tehnyt mahdottomaksi sisäministeriövetoisen pelastustoimen johtamisen ja valvonnan. Tältä osin esitetty lakiluonnos tulee parantamaan ja selkeyttämään pelastustoimen johtamista, johtosuhteita sekä valvontaa.

Nykyisin pelastustoimi on järjestetty 22 pelastustoimen alueen tehtävänä. Käytännössä pelastustoimea johdetaan 22 alueen osalta alueellisten itsenäisesti toimivien pelastuslaitosten kautta. Tämä on johtanut siihen, että pelastustoimi ei ole saanut luotua riittävästi valtakunnallisesti yhtenäisiä toimintamalleja. Hallinnossa ja tukitoimissa on turhaa päällekkäisyyttä, mikä on osaltaan turhaan lisännyt pelastustoimen kustannuksia. Pelastustoimen alueet ovat henkilöstön määrien osalta sekä luonnollisesti myös budjettiensa osalta osin huomattavan erikokoisia. Tästä on seurannut mm. pelastustoimen palvelujen saatavuuden eriarvoistumista kansalaisiin nähden. Pelastustoimen sisällä puutteena on mm. työurien kehittämiseen liittyvä yhdenvertaisuuden puute eri laitosten välillä. Suuremmissa laitoksissa työuria voidaan kehittää ja niihin myös panostaa selkeästi enemmän kuin pienissä laitoksissa.

Pelastustoimen järjestämisvastuun keskittäminen Pirkanmaan, Pohjois-Pohjanmaan, Pohjois-Savon, Uudenmaan ja Varsinais-Suomen maakunnille on edellä lausutut huomioiden perusteltua ja kannatettavaa. Lisäksi pelastustoimen keskittäminen suurempiin kokonaisuuksiin tutkitusti vähentää tai ainakin hillitsee alan kustannusnousua (Olavi Kallio, Reijo Tolppi: Alueellinen pelastustoimi seitsemän toimintavuoden jälkeen. Suomen Kuntaliitto 2012.). Ajan myötä hallintoa, tukitoimia ym. päällekkäisiä toimintoja voidaan karsia ja siirtää taloudellisia voimavaroja pelastustoimen ydintehtäviin ja operatiivisen henkilöstön lisäämiseen.

Isommat alueet mahdollistavat myös työurien kehittämisen. Pelastustoimessa toimintakykynsä ja/tai työkykynsä menettäneille löydetään paremmin jäljellä olevaa työkykyä vastaavia tehtäviä. Isommat alueet mahdollistavat henkilöstön jo nyt olemassa olevan laajan ja pelastustoimen tehtävien ulkopuolellekin menevien taitojen sekä osaamisen paremman hyödyntämisen. Edelleen isommat

alueet kykenevät paremmin toteuttamaan sekä kehittämään alalla tarvittavaa koulutusta sekä osaamisen päivytystä. Myös varautuminen suuronnettomuuksiin sekä kriisitilanteisiin paranisi, mikäli pelastustoimi järjestetään nykyistä selkeästi isompien alueiden toimesta.

Pelastustoimen järjestämistä vastuun keskittäminen suuremmille alueille ei heikennä, saati poista pelastustoimen palveluja, kuten julkisuudessa on lausuntokierroksen aikana joissain yhteyksissä ja puheenvuoroissa todettu. Palomiesliitto sen sijaan katsoo, että tosiasiaa pelastustoimen tuottamien palvelujen saatavuus kansalaisiin nähden tulee lakiehdotuksen toteutuessa paranemaan. Tämä on mahdollista, kun isommilla pelastustoimen alueilla mahdollistuvat yhtenäiset ja tehokkaammat toimintamallit sekä kehittyvät johtamisjärjestelmät. Lisäksi operatiivisen henkilöstön maakuntarajat ylittävä toiminta tulee selkiytymään ja varmasti myös yksinkertaistumaan. Palomiesliiton käsitys on, että pelastustoimen uudistamisella ei ole tarkoitus puuttua olemassa olevaan asemaverkostoon tai operatiivisen henkilöstön määrään ainakaan sitä vähentämällä. Tällöin alueelliset palvelut eivät tule katoamaan tai heikentymään, päinvastoin tulee tilaisuus jopa parantaa niitä.

Ensihoito on keskeinen osa pelastustoimea, vaikka ensihoito ei olekaan pelastustoimen ns. lakisääteinen tehtävä. Pelastustoimen tehtävistä noin 70 % on kiireellisiä ensihoito- ja ensivastetehtäviä. Ensihoidon kytkeminen on sen ja pelastustoimen synergiaetujen johdosta ensiarvoisen tärkeää myös jatkossa. Synergiaetuina voidaan mainita muun ohella asemaverkosto, kalusto sekä ammattitaitoinen henkilöstö.

Ensihoidon järjestämistä vastuu on sote-järjestämislaissa osoitettu soten yhteistoimintamaakuntien tehtäväksi. Nämä maakunnat ovat samat kuin pelastustoimen järjestämislakiehdotuksessa esitetyt pelastustoimen järjestämismaakunnat. Sekä sote-järjestämislaissa että pelastustoimen järjestämislaissa ensihoito ja pelastustoiminta on linkitetty samojen maakuntien tehtäväksi. Mikäli halutaan, että pelastustoimi voi tuottaa jatkossa ensihoitopalveluita sisäisenä toimintana (in house), tulee pelastustoimen ja ensihoidon järjestämistä vastuussa olevien maakuntien olla samoja.

Pelastustoimen järjestämislakiluonnoksen pykäläkohtaisten esitysten osalta Palomiesliitto toteaa ensinnäkin lyhyesti, että on selvää, että työmarkkinaosapuolten keskenään sopimat asiat, työpaikkakohtaiset tai edes työnjohtomääräyksiin liittyvät asiat eivät kuulu miltään osiin nyt lausunnolla olevaan pelastustoimen järjestämislakiin (viittaus 2 §:n perusteluihin). Tämän tulisi koskea myös järjestämislakiluonnoksen perusteluja.

Järjestämislakiluonnoksen 5 § 2 momentissa on ehdotettu säädettäväksi:

”Pelastustoimen palvelujen tuottamisessa voidaan oman toiminnan lisäksi käyttää vapaaehtoista palokuntaa, laitospalokuntaa, teollisuuspalokuntaa, sotilaspalokuntaa (sopimuspalokunnat) tai muuta yhteisöä sen mukaan kuin niiden kanssa sovitaan.”

Pykälän osalta Palomiesliitto huomauttaa, että pelastustoimi on viranomaistoimintaa, eikä sitä tule osoittaa ainakaan yksityisten voittoa tavoittelevien yritysten tehtäväksi.

Järjestämislakiluonnoksen 3 § 1 momentissa on ehdotettu säädettäväksi:

”Osa pelastustoimeen kuuluvista palveluista ja tehtävistä voidaan koota suurempiin kokonaisuuksiin yhdelle tai useammalle pelastustoimen järjestämisestä vastaavalle maakunnalle, jos se on välttämätöntä palvelujen saatavuuden ja laadun tai tehtävän vaativuuden, harvinaisuuden tai niistä johtuvien suurten kustannusten perusteella. Suuremmiksi kokonaisuuksiksi koottavista palveluista sekä niistä maakunnista, joihin palvelut kootaan, säädetään valtioneuvoston asetuksella.”

Pykälässä mainituista suurempiin kokonaisuuksiin koottavista palveluista ja tehtävistä on luonnoksen yksityiskohtaisissa perusteluissa mainittu esimerkinomaisesti tehtäviä, jotka liittyvät kansainvälisen pelastustoiminnan valmiuteen, metsäpalojen tähytykseen, hankintoihin tai tietoliikenteen järjestelmiin. Palomiesliitto katsoo, että järjestämislakiin tulisi jättää mahdollisimman laaja mahdollisuus koota pelastustoimen yhteisiä tehtäviä suurempiin kokonaisuuksiin. Tällöin jatkossa voitaisiin yhteisiä tehtäviä koota ilman erillistä lainsäädäntöä esimerkiksi yhden maakunnan hoidettavaksi, mikäli tämä katsottaisiin pelastustoimessa tarkoituksenmukaiseksi. Välttämätöntä ja pakottavaa tämä ei kuitenkaan olisi. Optio tähän on kuitenkin hyvä säätää jo tässä vaiheessa.

Palomiesliiton näkemyksen mukaan pykälän yksityiskohtaisissa perusteluissa tulisi mahdollistaa mahdollisimman laaja tehtäväkenttä koottavien palvelujen ja tehtävien osalta. Tällöin perustelujen esimerkkiluetteloa voidaan joko laajentaa esimerkiksi tukipalvelujen, hr-palvelujen tms. osalta tai vastaavasti todeta, että mainittujen esimerkkien lisäksi muissakin tarpeelliseksi katsottavissa tapauksissa palveluja ja tehtäviä voidaan koota suurempien kokonaisuuksien vastuulle.

Palomiesliitto katsoo, että järjestämislakiluonnoksen 3 §:ssä mainittu termi ”välttämätöntä” on liian jyrkkä. Kyseinen termi rajoittaa tarpeellisissa ja yhteisesti hyväksytyissä tilanteissa liiallisesti palvelujen ja tehtävien keskittämistä. Joka tapauksessa päätösvalta palvelujen ja tehtävien kokoamisen suhteen on aina säädetyn mukaisesti valtioneuvostolla, joka kuitenkin kaikissa tapauksissa huolellisesti kuuntelee alan toimijoita ennen päätöksentekoaan.

Palomiesliitto esittää, että pykälän termi ”välttämätöntä” korvattaisiin termillä ”tarpeen”.

Päätösvalta suuremmiksi kokonaisuuksiksi koottavista palveluista on säädetty lakiluonnoksessa tapahtuvan valtioneuvoston asetuksella. Palomiesliitto katsoo, että pelastustoimen tuntemus huomioiden asetuksen antovaltuus tulisi säätää sisäministeriölle, mikäli tämä vain on teknisesti mahdollista. Tällöin pelastustoimen uudistuksen tarpeiden tuntemus ja havainnointi pysyisi mahdollisimman lähellä itse pelastustoimen substanssituntemusta.

Kaiken kaikkiaan Palomiesliitto pitää pelastustoimen järjestämislakiluonnosta erinomaisen onnistuneena ja kannatettavana. Palomiesliitto allekirjoittaa ehdotuksen tavoitteet ja sisällön edellä annetun lausunnon mukaisesti.

Vantaalla 9.11.2016

Kim Nikula
järjestön johtaja